

קריאת התורה – פרק ב

במאמר זה נמשיך ונעסוק בעניני חלוקת הפרשיות שהוזכרו במאמר הקודם, ונתמקד במיוחד במנהגים השונים של חיבור הפרשיות וחלוקתן בשנים פשוטות ומעוברות.

פרשיות התורה

במאמר הקודם התחלנו לעסוק בחלוקת הפרשיות לפי מנהג קריאת התורה שלנו, שהוא מנהג בבל. ביריעה זו נרחיב את הדיבור על מקורותיו ושורשיו של ענין זה.

הקדמונים כותבים שמספר פרשיות התורה הוא חמישים ושלוש, כך כותב רס"ג בסידורו (מהד' מקיצי נרדמים עמ' שסג) "בשבתות קוראים חלק אחד מנ"ג מן התורה, וזאת היא פרשה", וכן בהמשך (עמ' שסה) "וכידוע יש בתורה נ"ג פרשות, וזאת הברכה קוראים לא בשבת, נשארו לשבתות נ"ב פרשות". מספר קרוב מופיע בספר העיבור לר' אברהם בר חייא הנשיא (השער העשירי) "ואם תרצה לדעת תקון הסדרים אשר הם נקראים בכל שבת, והם נ"ב סדר". כך גם ב"ספר האורה" מבית מדרשו של רש"י (ע"ג, הלכות ספר תורה) "מנין פרשיות של תורה חמישים ושלוש, והן נקראות על הסדר אחת אחת, בשבתות שאין בהם הפסקת יום טוב, חוץ מזאת הברכה שנקראת ביום טוב אחרון של חג". ישנו ספר הג"ן מבית מדרשו של בעלי התוספות, ששמו עצמו רומז על מספר פרשות השבוע, וכבר הזכרנו במאמר הקודם את דברי הזהר המדבר גם הוא על נ"ג פרשיות ומדמה אותם לנ"ג מרכבות (וכן הרבה בתיקונים).

החלוקה הזאת של נ"ג פרשיות תופסת את נצבים וילך כפרשה אחת שהייתה נחלקת לפעמים לשתיים במידת הצורך, כפי שכותב רס"ג (עמ' שסד, בתרגום מערבית) "וכבר אמרנו שהפרשות הן נ"ג. וצריך לבאר ששמונה מהן מצטרפות לפעמים שתיים שתיים ביחד... והן "ויקהל" ו"אלה פקודי", "אשה" (=תזריע) ו"זאת תהיה" (=מצורע), "אחרי מות" ו"קדושים", "בהר סיני" ו"אם בחקותי"... ומהן פרשה המתחלקת לשתיים ונקראת בשתי שבתות אם יש צורך בכך, והיא 'אתם נצבים' הנחלקת ב'וילך משה'. גם ר' אברהם בר חייא כותב שלפעמים "צריכים לחלק סדר אתנם נצבים לקראו בשני שבתות". והרמב"ם בסדר תפילות כל השנה שלו אינו מביא כלל הפטרה לפרשת נצבים. ישנם עוד מקורות רבים ומכולם עולה קול אחד: מספר פרשיות התורה הוא חמישים ושלוש.

נציין גם את המסורה שהיתה כתובה בספרי תנ"ך הכתובים על קלף (מצחפים) כמו 'כתר ארם צובה' ודומים לו, מסורה זו נוהגת לציין את תחילתה של כל פרשה בעיטור מיוחד בשולי הדף ובו המילה 'פרשה' ולמסור בסופה את מניין הפסוקים הכלולים בה. בפרשיות המתחברות זו עם זו, כגון 'ויקהל-פקודי' או 'תזריע-מצורע', זוכה כל פרשה לעיטור בראשה ולמניין פסוקים בסופה. למשל, המסורה של כתב-יד לינגרד מציינת בסוף פרשת ויקהל שיש בה כ"ב פסוקים, ובסוף פרשת פקודי צ"ב פסוקים, וכדומה. אבל בסוף פרשת 'וילך' נמסר מניין ע' פסוקים, שהוא המניין הכולל של פרשיות נצבים-וילך, ובנקודת המעבר בין פרשת נצבים לפרשת וילך אין העיטור המציין תחילתה של פרשה חדשה ואין מניין של פסוקים לפרשת נצבים. כך בדיוק הוא המצב בכתר ארם צובה בעניין פרשת נצבים. (שאר הפרשיות המתחברות חסרות כיום בכתר לדאבוננו).

את רשימות המסורה האלו הנהיג יעקב בן חיים ב'מקראות גדולות' שהדפיס (ונציה רפ"ד, ונציה רפ"ה), ובעקבותיו בכל החומשים עד ימינו, והוא הוסיף בסוף כל פרשה גם שם מן המקרא שהגימטריה שלו שווה למניין פסוקי הפרשה, וכך משמש השם הזה סימן זיכרון למספר פסוקי הפרשה. בסוף פרשת וילך מובא מניין ע' פסוקים, כמו בכתב-היד העתיקים הרואים בנצבים-וילך פרשה אחת, והסימן הוא אֶדְנָיָה. אולם בן חיים כבר תפס את נצבים-וילך כשתי פרשיות, ולפיכך סימן את וילך כפרשה לעצמה, ובסוף פרשת נצבים כתב "מ", לבבו סימן". אולם מן הסימן עצמו שניתן פה ניכר שהוא הוספה מאוחרת, כי איננו שם מן המקרא, כמקובל, אלא מילה המופיעה בפרשה (דברים כט, יז).

פלא הוא שדבר שהיה כה פשוט אצל הראשונים, נעשה דבר מוקשה אצל האחרונים. חלוקתה [לפעמים] של 'נצבים וילך' גרמה לכך שהיא נתפסה כשאר כל הפרשיות המחוברות לעיתים. והתחילו לחשוב שיש כאן באמת שתי פרשיות. יעויין למשל בספר 'דבש לפי' להחיד"א (מערכת פ"א, ג) שהביא את קושיית ר' משה זכות על המבואר בזהר שיש ג"ן פרשיות, והרי מצאנו חמישים וארבע! מהר"ם זכות הביא בשם ר"ש אבובי המתרץ שפרשת 'וזאת הברכה' אינה מן המניין, לפי שאינה נקראת בשבת. וכן תירץ בספר צרור המור לרבי אברהם סבע (פרשת שמות). תירוץ זה דחוק כפי שהחיד"א מעיר שם: וכי משום שאין קוראים

את הפרשה הזאת בשבת אינה נחשבת פרשה? מהר"ם זכות עצמו שיער את ההשערה הנכונה שפרשיות נצבים וילך אינן אלא פרשה אחת הנחלקת לעיתים. אולם החיד"א תמה עליו שהרי פעמים ש'נצבים וילך' נפרדות, ומדוע שונות הן משאר הפרשיות המחוברות? אלא שבהמשך הוא כותב שמצא ספר קדמון כתוב יד על קלף, שמנה את כל הפרשיות והזכיר את ניצבים ולא מנה את וילך, וזו ראייה ש'נצבים וילך' היא פרשה אחת, אלא שלפעמים מחלקים אותה. ואעפ"כ הוא מביא אחר כך סברא נוספת שתרומה ותצוה הן הנחשבות פרשה אחת כדי שלא תהיה פרשה שלמה שמשה רבינו אינו מוזכר בה.

כאמור, אצל כל הראשונים היה דבר פשוט שנצבים וילך הן פרשה אחת, אלא שלאחר שנתפשט המנהג שלא להצמיד את 'כי תבוא' לראש השנה (ראה בהמשך מדברי התוספות), הוצרכו לפעמים לחלק את נצבים לשנים בשנים שראש השנה חל ביום שני או שלישי.

חיבור וחלוקת הפרשיות

הצורך לחלק או לחבר פרשיות נובע כמובן מכך שמספר שבתות השנה אינו קבוע. בשנה פשוטה יש חמישים או חמישים ואחת שבתות, ובשנה מעוברת יש 54 או 55 שבתות. כמו כן, ימים טובים יכולים לחול בשבת ואז קריאת השבת נדחית מפני קריאת המועד. כל זה גורם שמספר הפרשיות צריך להיות גמיש ולהתאים את עצמו בכל שנה ושנה למספר השבתות הפנויות, כדי שבשבת האחרונה הפנויה לפני סוכות יקראו את 'האזינו', ובשמחת תורה יסיימו עם 'וזאת הברכה'.

בנוסף לזה, בספרי הפוסקים מובאים מנהגים ולפיהם יש להקפיד לקרוא פרשיות מסוימות לפני חגים מסוימים. במסכת מגילה (לא:) נשנתה ברייתא האומרת שיש לקרוא את קללות שבתורת כהנים לפני עצרת, ואת תוכחת 'כי תבוא' לפני ראש השנה. מאוחר יותר היו מנהגים נוספים. הרמב"ם (תפילה יג ב, וכן בש"ע או"ח תכח, ד) מציין שנהגו שלא להסתפק בהקדמת קללות שבתו"כ לחג השבועות אלא הקפידו לקרוא את פרשת במדבר בשבת שלפני שבועות, וכן את פרשת נצבים בשבת שלפני ראש השנה. התוספות (ב"ב פח: ד"ה וקללם) מביאים את דברי רב נסים גאון שתמה על מנהג זה, שכן היה עדיף לחלק את מטות ומסעי שהן שתי פרשיות גדולות, מאשר את נצבים וילך שהיא פרשה קטנה, ונתן טעם לדבר שרוצים כי אף הקללות שבפרשת נצבים יכנסו בשנה שעברה ולא לאחר ראש השנה, בחינת 'תכלה שנה וקללותיה'. והתוספות נחלקים עליו, וכותבים טעם אחר, שאיננו רוצים שקללות 'בחוקותי' יהיו סמוכים לעצרת, שהיא ראש השנה לפירות האילן. וכן איננו רוצים שקללות 'כי תבוא' יהיו סמוכים לראש השנה. ולכן אנו מקפידים לחצוץ ביניהם בפרשה אחת.

כיום מקובל לחבר את הפרשיות ויקהל-פקודי, תזריע-מצורע, אחרי-קדושים, בהר-בחוקותי, חוקת-בלק [רק בחו"ל], מטות-מסעי. אולם היו גם מנהגים אחרים שחיברו את תרומה ותצוה, שלח וקורח, או קורח וחוקת. רס"ג מתאר בסידורו (עמ' שסד) חיבור אחר של חוקת ובלק: במקום לקרוא את חוקת ובלק בשבת אחת, היו קוראים את חציה הראשון של חוקת [עד 'וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ' (במדבר כ, כב)] עם פרשת קורח, ואת החצי השני היו מצרפים לפרשת בלק. כך נכתב גם בסוף פרשת שלח בתאג' עם חמישים מפרשים, וזה הלשון שם: "דע שבכ"י העתיקים אין מחברים חקת ובלק, אלא קוראים פרשת קרח וחצי חקת עד 'ויסעו מקדש', ושבת שניה מן 'ויסעו מקדש' עד סוף בלק, וכן הוא במדרש הגדול ובכל מדרשי ולקוטי יהודי תימן העתיקים".

מן הפרשיות המתחלקות נותרה בימינו רק פרשת נצבים, שכאמור חלוקתה הצליחה כל כך עד שהיא נתפסת בימינו כשתי פרשיות: נצבים וילך. הסיבה לחלוקה זו היא בעקבות המנהג שהתקבל לקרוא את פרשת נצבים לפני ראש השנה, כפי שהזכרנו לעיל. עובדה זו יצרה בעיה בשנים שבהן ראש השנה חל בשני או שלישי בשבוע, ואז יש בין ר"ה לסוכות שתי שבתות פנויות. מה יקראו לאחר 'האזינו'? הרי את 'וזאת הברכה' משאירים לשמחת תורה. לפיכך במקרים כאלו חילקו את ניצבים וילך לשנים, וסימן נתנו בזה "ב"ג המלך – פת וילך". כלומר כאשר 'המלך' (ראש השנה) חל ביום ב' או ג', אז 'פת וילך', חלוקה את פרשת וילך מפרשת נצבים וקרא אותה בפני עצמה [פת – חתוך, מענין "פְּתוֹת אֶתְּהָ פְתִים" (ויקרא ב, ו)].

בעבר היו מנהגים שחילקו לפי הצורך גם את פרשיות וירא, מקץ, וארא, משפטים, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי, כי תצא, כפי שיבואר להלן.

המנהגים השונים

ישנו סימן קדום המובא כבר בתשובות הגאונים (החדשות, מהד' אופק, סימן כה) וכן בסידור רב עמרם גאון (סדר פורים): לעולם קורין פרשה של צו אחרון קודם הפסח, ופרשת 'וידבר'... קודם עצרת, וצמים בתשעה באב קודם ואתחנן, ופרשת 'אתם נצבים' קודם ראש השנה. וסימן: **פקיד ופסח, מנו ועצרו, צום וצלי, קום ותקע**.

ביאור הסימן הוא: פֶּקֶד [צו] וּפְסָח, כלומר: קרא את פרשת צו בשבת הסמוכה לפסח; מְנוּ [פרשת במדבר, חומש הפקודים והמנינים] וְעֶצְרוּ, כלומר: קראו את פרשת במדבר לפני העצרת; צוּם וְצִלִּי, כלומר: צום בתשעה באב, ואחר כך קרא את פרשת ואתחנן, שתרגומה 'וְצִלִּיתִי' (דברים ג, כג); קוּם וּתְקַע, כלומר: קרא את פרשת נצבים (קמים) ואז תתקע בראש השנה.

הלשון "לעולם קורין פרשה של צו אהרון קודם הפסח" משמע שכך תמיד הוא המנהג, אפילו בשנים מעוברות. ואכן בספר האשכול (מהד' אלבק דף סה.) מובא "ואיכא דעבדי פקיד ופסח בין בפשוט בין במעובר". גם בלוחות השנה המפורטים לפרשיות השבוע שצורפו כהשלמה למחזור ויטרי (מהד' נירנברג תרפ"ג, חלק ב'), מוצבת פרשת צו לפני פסח בכל השנים, גם המעוברות. גם המאירי מזכיר מנהג זה בספרו 'קריית ספר' (מאמר ה, ב) ויצוט להלן.

לפי שיטה זו נעשו כל השינויים עבור השנים המעוברות בחודש אדר, כך:

פרשת תצוה חולקה בפסוק "וְזָה הַדָּבָר" (שמות כט, א).

פרשת כי תשא נתחלקה בפסוק "וַיֵּן וַיִּרְדּוּ מִן הָהָר" (שם לב, טו).

פרשת ויקהל חולקה בפסוק "וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאֶרֶן עֲצֵי שִׁטִּים" (שם לו, א).

פרשת פקודי נתחלקה בפסוק "וַתִּכָּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד" (שם לט, לב).

כך נולדו ארבע פרשיות חדשות המוזכרות כמעט בכל השנים המעוברות בלוחות הכתובים ב'השלמה' שבסוף מחזור ויטרי: 'זה הדבר', 'ויפן', 'בצלאל', 'ותכל'.

לעומת זה בשנים פשוטות יש לפעמים צורך לחבר את פרשיות ויקהל ופקודי כדי שפרשת צו תחול לפני פסח. ונמצא שקריאת פרשיות ויקהל פקודי השתנתה לפי מנהג זה מן הקצה אל הקצה. לפעמים היא נקראה בשבת אחת, ולפעמים היא התפרסה על פני ארבע שבתות!

מנהג ספרד

ר' אברהם בר חייא הנשיא (בקיצור: ראב"ח) פורס בספר העיבור שלו את שיטת חכמי ספרד בקביעת סדר הפרשיות. לפי שיטה זו יש להוסיף על ארבעת הכללים שהבאנו לעיל מן הגאונים, את הכלל "סגרו ופסחו במעוברת". דהיינו, שבשנה מעוברת יש לקרוא ב'שבת הגדול' שלפני פסח לא את פרשת צו, אלא את פרשת מצורע שתרגומו 'סגירא', ואז לפסח. הסימן הזה יצר כעין משחק מילים, משום שהאות ס' דומה ל'ת' רפה, ולפיכך 'סגרו ופסחו' נשמע כמו 'סגרו ופתחו'. גם המאירי כותב (קריית ספר מאמר ה, ב) "לפי מנהגנו שאנו עושין פקיד ופסח בפשוטה סגיר ופסח במעוברת... אבל במקום שעושין פקיד ופסח אף במעוברת וחולקין הרבה סדרים לשנים". 'מנהגנו' הוא מנהג ספרד המתואר בספר העיבור, והמנהג השני הוא המנהג האשכנזי שהוצרך לחלק הרבה פרשיות לשנים כדי להשאיר את פרשת צו סמוכה לפסח.

ראב"ח מחלק את סדר חמישים ושלוש הפרשיות לארבעה פרקים. הפרק הראשון משתרע מצאת סוכות עד הפסח, וקוראים בו בשנים פשוטות 24 פרשיות, כשהאחרונה בהם פרשת צו, בהתאם לסימן 'פֶּקֶד וּפְסָח' ואז צריכים לחבר את פרשיות ויקהל פקודי. בשנים שקביעותן 'הש"א' (תשל"ד, תשנ"ד) ובשנת תשפ"ה (הבעל"ט) יש בשנה פשוטה 25 שבתות בין סוכות לפסח, בדיוק כמספר הפרשיות, ואז אין מחברים פרשיות ויקהל פקודי.

בשנה מעוברת – וכאן ההבדל מהמנהג המתואר במחזור ויטרי – לא הקפידו לקרוא בפרשת צו לפני פסח, אלא קראו ב'שבת הגדול' את פרשת מצורע, ולזה בא הסימן 'סגרו ופסחו' כאמור. אך לעתים קרה שבשנה מעוברת היו 29 שבתות עד פסח, ואז היו צריכים לחלק פרשה אחת לשנים אפילו כדי שיקראו פרשת מצורע בשבת הגדול, וכאן מציע ראב"ח שלוש אפשרויות שהיו מקובלות: האחת, שלא נשתמרה כמעט בשום מקור אחר, חילקה את פרשת ויירא [לא נתברר לי היכן בדיוק]. השניה חילקה את פרשת משפטים בפסוק "אִם כָּסֶף תִּלְוָה אֶת עַמִּי" (שמות כב, כד). השלישית חילקה את פרשת כי תשא בפסוק "וַיֵּן וַיִּרְדּוּ מִן הָהָר" (שמות לב, טו), וכך נהגו חלק מקהילות לוב, ואף המאירי ורבי אהרן מלוניל הכירו חלוקה זו, כפי שהבאנו במאמר הקודם. ורמז מצאו לחלוקה זו בפסוק "הַעֲלֵל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים" (ירמיה לד, יח). כלומר: יש לחלק את פרשת העגל לשנים, ולהתחיל בשבת הבאה בפסוק "ויפן וירד משה מן ההר". עוד סימן נאה נתנו לדבר: העו"ף, שהוא נוטריקון ה - כשחל ראש השנה ביום חמישי; ע - עיבור (השנה מעוברת); ו - ויפן [וירד משה מן ההר]; פ - פֶּלַג, או פְּרוֹס, כלומר: חתוך וחלק אותו לשבת הבאה.

[במאמר הקודם הבאנו מספר תיקון יששכר אפשרויות נוספות: היו שנהגו להפסיק את סדר וארא בפרשת "וַיֵּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִשְׁכֵּם בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פְרַעֲה" (שמות ח, טז), והיו שחילקו את פרשת 'מקץ' לשנים,

מראשו עד "אם כָּנִים אֶתֶם" (בראשית מב, יט) קראו בשבת אחת, ומ"אם כנים אתם" עד 'ויגש' קראו בשבת הבאה].

הפרק השני הוא מפסח ועד עצרת, חג השבועות, שיש בו שש שבתות, שהאחרונה שבהם צריכה להיות פרשת במדבר לפי הכלל של 'מנו ועצרו'. לפיכך בשנה פשוטה יש לנו תשע פרשיות (כל ספר ויקרא זולת שתי הפרשיות הראשונות, ופרשת במדבר) שצריכות להכלל בשש השבועות האלו, ומוכרחים לחבר שש פרשיות לשלוש, דהיינו תזריע-מצורע, אחרי-קדושים, בהר-בחוקות. אך בשנה מעוברת אין לנו את הצורך הזה, שהרי קראנו את פרשת מצורע בשבת הגדול, לפי הסימן של 'פקיד ופסח', ונשארו לנו רק שש פרשיות, בדיוק כמנין השבתות.

הפרק השלישי הוא בין עצרת לתשעה באב. בתקופה זו צריכות להכנס עשר פרשיות, כל ספר במדבר זולת הפרשה הראשונה, ופרשת דברים הנקראת בשבת שלפני תשעה באב, כדי לקיים את הכלל 'צום וצלי' המוזכר לעיל. בשנה פשוטה יש בתקופה זו תשע שבתות, וצריכים אפוא לחבר שתי פרשיות, דהיינו מטות-מסעי. ולפעמים קורה שיש רק שמונה שבתות [בחול"ל], ואז מחברים לשיטת ראב"ח את שלח-קורח, או את 'חוקת-בלק' כנהוג בימינו.

הפרק העשירי הוא מתשעה באב עד חג הסוכות, שאז לפעמים צריכים לחלק את 'נצבים' לשתי פרשיות, כפי שנתבאר לעיל. ויש לציין שבספר 'מעשה הגאונים' (עמ' 52, סי' סא) כתוב "ושוב מצאנו בספרים של ארץ ישראל שמפסיק סדר 'כי תצא' לשנים, ו'כי תזר' נָדָר' (דברים כג, כב) מתחיל לסדר השני". גם החיד"א (דבש לפי, מערכת פ"א, ג) מביא בשם ספר 'שבולי הלכט' מנהג זה.

מסתבר שחלוקה זו באה במקום חלוקת 'נצבים' לשתי פרשיות, ואם כן נמצא שקראו בפרשת 'כי תבוא' ממש בשבת לפני ראש השנה, כמו שכתוב בברייתא במסכת מגילה (לא): לקרוא את קללות שבמשנה תורה לפני ראש השנה, ולא כמנהגנו היום להסמיך את פרשת נצבים לפני ראש השנה.

שיטת רבינו תם

בסוף ההשלמה הנ"ל ל'מחזור ויטרי' מובא בסוף מנהגו של רבינו תם שהוסיף מעבר למנהג ספרד, והכניס לפעמים אפילו את פרשת 'אחרי' לפרק הראשון שקודם הפסח:

"ורבנו יעקב בן רבנא מאיר סידר בשנה פשוטה 'פקיד ופסח', ובשנה מעוברת 'סגיר ופסח', ובה"ש מעוברת ובה"ח מעוברת 'אחרי' קודם פסח, וסימן: 'פטיר ופסח', או 'אוחר ופסח'".

הסימן 'ה"ש' פירושו שראש השנה חל ביום חמישי והשנה שלמה (חשוון וכסלו שניהם מלאים), הסימן 'ה"ח' פירושו שראש השנה חל ביום חמישי והשנה חסרה (חשוון וכסלו שניהם חסרים). בשני המקרים האלו התקין רבינו תם שיקראו את פרשת 'אחרי' לפני פסח, והחליף את הסימן 'פטיר ופסח', דהיינו פרשת אחרי מות שנפטרו בה נדב ואביהוא, או 'אוחר ופסח' דהיינו פרשת אחרי מות. סימן אחר - 'קרב ופסח' - הוזכר בספר המנהגים לר' אברהם קלויזנר (סימן צ') דודו ורבו של בעל תרומת הדשן. כלומר: פרשת אחרי מות שנאמר בה 'בְּקֶרְבָּתָם' (ויקרא טז, א) צריכה להיות צמודה לפסח.

הזזה זו של פרשת 'אחרי' לפני פסח גרמה גם שיצטרפו לוותר בשנים אלו על הסימן 'מנו ועצרו' היינו קריאת 'במדבר' לפני שבועות, אלא קראו פרשת נשוא לפני שבועות. פרשיות מטות ומסעי אינן מחוברות באותן שנים לפי חלוקה זו. שכן אם יש תשע שבתות בין עצרת לתשעה באב – חייבים להבדיל את מטות ומסעי כדי שפרשת דברים תיקרא בשבת חזון.

המנהג של רבינו תם נחלק אפוא הן על המנהג האשכנזי הקדום שהקפיד על קריאת פרשת צו לפני פסח אפילו בשנים מעוברות, והן על המנהג הספרדי הקדום המתואר בספרו של ראב"ח. הסיבה לתקנת רבינו תם היתה מן הסתם הרצון שלא לחלק פרשה אחת לשנים. שהרי ראינו כי לפי מנהג אשכנז הקדום היה צורך לחלק ארבע פרשיות לפני פסח, ולפי מנהג ספרד היה צריך לחלק לפחות פרשה אחת לפני פסח.

תקנתו של רבינו תם פשטה בכל קהילות ישראל באשכנז ובצרפת, וכך נוהגים עד ימינו. גם המאירי שחי בפרובנס הכיר אותה, וכתב (קריית ספר מאמר ה, א) "ויש נוהגין שלא להקפיד [בשנים המעוברות הנ"ל] בסגיר ופסח אלא שקורין אחרי מות קודם הפסח ומחברים כי תשא עם ויפן, ומחלקים מטות ומסעי".

מעניין ומפתיע ששיטת רבינו תם חדרה גם לספרד, ובסופו של דבר הפכה למנהג כלל ישראל, והמנהגים הקדומים נדחו ונעלמו כמעט כליל. יש התולים זאת בבואו של הרא"ש מאשכנז לטולדו שבספרד בשנת ה' אלפים ס"ג. הרא"ש כידוע ברח אז מאשכנז בעקבות הרדיפות נגד היהודים שם, והתמנה לרב העיר טולדו. לאחר פטירת הרשב"א נחשב הרא"ש בספרד כפוסק הדור. שיטתו של רבינו תם נפסקה בטור (או"ח סי'

תכח) בסתם, מבלי לציין אפילו שהיא שיטת רבינו תם, גם מרן המחבר קבע אותה בשולחן ערוך שלו (שם) כל זה כנראה גרס ששיטת רבינו תם התקבלה ללא עוררין ברוב רובן של קהילות ישראל.

ואכן בכתב יד של תשובות הרא"ש (שנתון המשפט העברי כרך ב' סימן נג) מצאנו שנשאל הרא"ש אודות חלוקת הסדרים לפני פסח כדי לקיים 'סגרו ופסחו מנו ועצרו' (שיטת ראב"ח), והשיב על כך: "הוי יודע, מה שמצאת כתוב בסדר העיבור שהם בין מוצאי סוכות לפסח כ"ט שבתות, שחולקים סדר אחד לשנים, וקורין אותו בשתי שבתות כדי לקיים 'סגרו ופסחו' – טעות! כי למה נחלק הסדרים, אותם שסידרו ותיקנו אבותינו כדי לקיים 'סגרו ופסחו'? מי אָמַר לזה הסימן שנחלק סדר אחד בשבילו, מאחר שיספיקו לנו הסדרים לקרוא סדר אחד בכל שבת עד מוצאי סוכות, דע כי מנהג שוטים הוא. ובעיבורי ארצנו כתוב באלו סימן שתי השנים 'אחרי ופסחו', נאום אשר בן הרב ר' יחיאל זצוק"ל (נוסח התשובה הועתק ממאמר 'חלוקת העו"ף' שבלוח 'דבר בעתו' בשנים האחרונות בחודש שבט).

דברים דומים כתובים בשו"ת 'חזה התנופה' מתלמיד הרא"ש שהבאנו בפרק הקודם, והוא מסיק שם "ואינו חובה לשנות מנהג הנהוג בברכה לקיים סימן סגרו ופסחו, וכן כל כיוצא בזה בשאר הסימנים".

הרי לנו שהרא"ש אכן נשאל על כך וחיוה בנחרצות את דעתו כי אין לחלק פרשה כדי לקיים סימן סגרו ופסחו.

(המאמר התבסס בין השאר על מאמרו המצויין של ר' רחמים שר שלום "פרשת השבוע, ממנהגים שונים למנהג אחיד" שהתפרסם ב'שנה בשנה' תשנ"ד)

המשך יבוא בעז"ה